

CD-687 DIGITAL

— *Dances with the Winds* —

Flute Concertos by
Rautavaara, Bashmakov, Sallinen and Marttinen

RAUTAVAARA, Einojuhani (b. 1928)**Dances with the Winds****21'52****(Concerto for Flutes and Orchestra)**, Op. 69 (1974) *(Breithkopf & Härtel)*

Dedicated to Gunilla von Bahr

1	I. <i>Andantino</i>	9'04
2	II. <i>Vivace</i>	1'37
3	III. <i>Andante moderato</i>	5'47
4	IV. <i>Allegro</i>	5'05
-

BASHMAKOV, Leonid (b. 1927)**Impressioni marine****20'34****Concerto per flauti ed orchestra** (1974) *(M/s / Finnish MIC)*

Dedicated to Gunilla von Bahr

5	I. <i>Calmo</i>	5'55
6	II. <i>Allegro</i>	3'39
7	III. <i>Lentamente</i>	7'10
8	IV. <i>Agitato</i>	3'37
-

SALLINEN, Aulis (b. 1935)

9	Chamber Music II , Op. 41 (1975-76) <i>(Novello)</i>	13'40

For Alto Flute and String Orchestra

Dedicated to Gunilla von Bahr

MARTTINEN, Tauno (b. 1912)

Concerto espagnole

14'46

For Flutes and Orchestra, Op.144 (1978) (*M/s / Finnish MIC*)

10 I. Bolero. *Allegretto*

6'11

11 II. *Adagio*

3'48

12 III. Jota. *Presto*

4'42

Petri Alanko, flutes

Lahti Symphony Orchestra (Sinfonia Lahti)

Leader: **Sakari Tepponen**

conducted by **Osmo Vänskä**

Sinfonia Lahti

INSTRUMENTARIUM

Piccolo (wood): Philip Hammig, Germany

Alto Flute: Muramatsu, Japan

Flute: Muramatsu, Japan (14k gold)

Bass Flute: Philip Hammig, Germany

Finnish concertos for the various members of the flute family

The flute is perhaps the most popular wind instrument in modern Finnish music. Much of the favour it has found is a result of the work of the many fine Finnish and international flautists who have aroused composers' interest in this expressive instrument in its various forms. In the 1970s Finnish flute music was nurtured by — among others — the Swedish flautist Gunilla von Bahr. Of the four concertos on this record, three (all except the one by Marttinen) were composed and dedicated to Gunilla von Bahr; in accordance with her wishes, the solo parts of Leonid Bashmakov's and Einojuhani Rautavaara's concertos call for all four members of the flute family — the piccolo flute, normal flute, alto flute and bass flute.

The oldest of the composers represented on this CD, **Tauno Marttinen** (b. 1912), is one of the most productive of Finnish composers. Marttinen began his career as a Romantic composer, but press reviews attacked his early music severely. Marttinen found the solution to his stylistic problem in two directions — in dodecaphonic music, which he studied under Wladimir Vogel in Ascona in 1958, and also in Finnish mythology, particularly in the *Kalevala* (the Finnish national epic poem). Before the middle of the 1960s, however, Marttinen turned his back on dodecaphonic music and arrived at a freely tonal, sometimes almost improvisatory-sounding style, in which the network of motivic relationships is no longer central to the process of composition, and in which the rhythmically precisely notated themes co-exist with many rhythmically free levels of sound. Marttinen's extremely rapid and spontaneous technique of composition has enabled him to produce a catalogue of works of large, even record-breaking proportions — to date over 300 opus numbers including fifteen operas, ten symphonies and numerous concertos.

Tauno Marttinen's second flute concerto, *Concerto espagnole* (sic!), Op. 144, was composed in 1978. In the original version of the piece (heard on this CD) the soloist alternates between the flute and the alto flute. The later second version of the work (1984, Op. 144b) requires only the normal flute. The specified orchestral forces are not entirely conventional — in addition to the strings, there are two clarinets, two bassoons, four horns, two trumpets, three percussionists, harp and harpsichord.

The *Concerto espagnole* has three movements. *Bolero* begins with an alto flute cadenza before the castanets and violins present the characteristic bolero rhythm.

This rhythm breaks off during the solo cadenza in the middle of the movement, but returns in the final passage. The second movement, *Adagio*, is divided into two main sections. At first the lower strings' and bassoons' peacefully-flowing theme is dominant, and this idea is taken up by the flute. The second half of the movement changes to a spacious flute cadenza in free tempo above a pedal point from the strings. The *Jota* finale returns to the Spanish tone with its fiery *jota* rhythm. The last solo cadenza in the work finally leads to a brief *Presto* passage which concludes the concerto in a happy, boisterous manner.

Leonid Bashmakov (b. 1927) studied composition in the 1950s under one of the first champions of Finnish modernism, Aarre Merikanto (1893-1958), but did not make his breakthrough as a composer until the 1960s. Bashmakov's œuvre can be compared in spirit (though not always in style) especially with the neoclassicism of Arthur Honegger. Above all, Bashmakov is an instrumental composer, although his principal composition is a large-scale *Requiem* (1988) to a text by Lasse Nummi. His output also includes six symphonies, the notable ballet *Tumma* ('Dark'; 1976) and a number of concertos — among which in particular the *Cello Concerto* (1972) and *Violin Concerto No. 2* (1983) rank among the most intriguing modern Finnish concertos. He has also composed concertos for less common solo instruments such as the organ, piccolo trumpet, horn and bassoon.

Leonid Bashmakov's flute concerto *Impressioni marine* was written in 1974. Here, too, the orchestral forces are unusual; they are highly reminiscent of those required by Marttinen's *Concerto No. 2*, and consist of strings, harpsichord, harp and percussion.

The work's slow first movement, *Calmo*, begins in a mood of paralysis and expectation, before the soloist's rapid figurations invigorate and electrify the music. The second movement, *Allegro*, is once again dominated by rapid, constantly moving semiquaver figures, initially alternating between the bass flute and harpsichord; this interchange contrasts the unusual tonal colours of the instruments. Further important elements are the chords played by harp and harpsichord behind the violins' and soloist's rapid figurations. At the end of the movement the alternation between the bass flute and harpsichord returns in modified and extended form.

At the beginning of the peaceful third movement, *Lento*, we hear a solo cadenza accompanied by the strings' clusters of harmonics, and then the movement's tempo becomes more stable. This *Lento* contains the concerto's longest-drawn and most expressive melodies. Eventually the atmosphere becomes more fragile, and the music dies away on high staccato notes from the piccolo. The fourth movement, *Agitato*, is the most dance-like and capricious part of the work — a frequently-occurring time signature is 9/8, divided into groups of two and three according to the pattern 2+2+2+3. The climax of energy in this movement lapses into the double basses' interval of a tritone (F-B) which, at the very end, dissolves into a fleeting E major chord.

Whereas the soloist in Leonid Bashmakov's concerto has to change instruments continually during the course of each movement, **Einojuhani Rautavaara** (b. 1928) has solved the problem of using the entire flute family in a different way — by letting each of the flutes show its individual tonal colour at greater length. The first and last movements of this four-movement work are dominated by the normal flute and bass flute, whilst the solo part in the second movement is written for the piccolo and that of the third movement for the alto flute.

Among Rautavaara's composition teachers can be numbered Aarre Merikanto, Vincent Persichetti, Roger Sessions, Aaron Copland, Wladimir Vogel and Rudolf Petzold. From the beginning, his extremely varied output alternated between three principal tendencies: firstly continuing and developing traditions, secondly modernism and constructivism, and finally romanticism and mysticism. Rautavaara's stylistic and aesthetic changes were especially abrupt during the period in the 1950s and 1960s when he was searching for his own personal style. For instance, his avant-garde period in the early 1960s was followed by a phase in which he switched over from strict constructivism to direct intuition and ultra-romanticism. In his more recent works Rautavaara has arrived at an individual, post-modern compositional style in which modern and traditional elements are combined. His works also often contain irrational features, and these endow his best, most varied works with many dimensions.

Among Rautavaara's extensive output one can find ten operas and chamber operas, including such internationally renowned works as *Thomas* (1984-85), *Vincent* (1986-87) and *Auringon talo* (The House of the Sun; 1990). The other two

central genres in his work are his seven symphonies and seven concertos. In addition, he has produced an abundance of high-quality pieces for voice, choir and string orchestra and a large amount of solo and chamber music. Rautavaara's international fame has increased greatly in recent years, and he is now one of the most frequently performed of contemporary Nordic composers.

Rautavaara composed his flute concerto *Dances with the Winds* in 1974. The character of the work is Romantic, gentle and songful. The opening *Andante* is the weightiest part of the work. It begins with cadenza-like solo *répliques* from the flute before the orchestra enters with colourful trills. In the middle of the movement, the tone of the music darkens when the soloist changes instrument to the bass flute. Modal clusters, *sostenuto*, lead to the soloist's last major passage, this time back on the normal flute again. The short second movement, *Vivace*, has something of a fairground atmosphere; the peculiar mood of the music could be compared with a scene in which an animal trainer with a piccolo makes a bear dance.

The alto flute dominates throughout the beautiful third movement, *Andante moderato*. In this movement we hear clearly one typical constructional principle of Rautavaara's music, an 'impulse form', in which a musical 'impulse', recurring in almost identical form from time to time, leads the music forward and stimulates the melodic development. At the beginning of the *Andante moderato*, such an 'impulse' can be found in the violas' and cellos' three short notes and in a simple motif consisting of a single long note, which is repeated every little while on different instruments and which forces the melody towards the climax and subsequent dissolution. The beginning and end of the finale, *Allegro*, are dominated by the bass flute, whilst the central section of the movement is played on the normal flute. The finale forms a summary of all the musical events in the concerto, and among the elements that recur frequently is the 'impulse motif' from the beginning of the third movement. The work ends on a dark, mysterious B flat minor chord, above which the note D is heard on the bass flute.

Aulis Sallinen (b. 1935) studied under Aarre Merikanto. His orchestral work *Mauermusik* (1962), composed in memory of a young man shot at the Berlin Wall, crowned his short modernist period. After that, his style became simpler and also developed into something more individual, communicating emotion — which explains his works' popularity. Sallinen often works with very simple resources, by

means of which he is nevertheless able to create powerful atmospheres and moods. His works are often monothematic, and his manner of working with motifs has many points of contact with Sibelius's motivic technique.

Sallinen's principal works are his five operas, all of which have received international productions: *Ratsumies* (The Horseman; 1973-74), *Punainen viiva* (The Red Line; 1976-78), *Kuningas lähtee Ranskaan* (The King Goes Forth to France; 1983), *Kullervo* (1986-88) and *Palatsi* (The Palace; 1991-93). He has also written seven symphonies, three early concertos, five string quartets and other chamber, vocal and orchestral music.

Chamber Music II for alto flute and string orchestra, Op. 41, was written in 1975-76 in response to a commission from the recording company BIS. The piece forms part of a series of chamber works that began in 1975 with *Chamber Music I* for string orchestra (without solo instrument), Op. 38. The third in the series, *Chamber Music III* for cello and string orchestra, Op. 58, with the subtitle *The Nocturnal Dances of Don Juanquixote* (BIS-CD-560), was completed in 1986. All of these chamber works are conceived as a sort of 'Gebrauchsmusik' — they are rewarding to play and impressive without, however, being exceptionally difficult for the performers.

The one-movement *Chamber Music II* is divided into three main sections. The first of these consists of very simple materials — the most important of which are the flute's subsidiary figures, a *pizzicato* string motif consisting of two notes (a descending major seventh), and an idea on the violins rising over an octave from E flat to E and then falling back to where it began. These motifs later give rise to scale and arpeggio motifs. The second main section, *Poco più lento*, progresses in a unique, slow-motion mazurka rhythm. The alto flute is here often accompanied by a duo of two muted violas or cellos. In the middle section, the essential musical material of the opening passage is also developed once more. Finally the tempo begins to accelerate until the piece concludes with a scherzo-like *Doppio movimento* passage, which also emphasizes the burlesque features which occasionally appeared earlier in the work.

© **Kalevi Aho 1996**

Petri Alanko studied with Jari Sinkkonen at the Joensuu Conservatoire, with Mikael Helasvuo at the Sibelius Academy in Helsinki, and in Freiburg, Germany.

In 1987 and 1988 he was the principal flautist with the Zürich Opera Orchestra, and he subsequently took up the same position with the Finnish Radio Symphony Orchestra. He was awarded joint first prize at the 1989 International Flute Competition in Kobe, Japan, and was the first flautist in 30 years to win first prize at the 1990 International ARD Competition in Munich. Petri Alanko has given recitals and performed extensively as a soloist with orchestras in Europe, America and Japan.

The **Lahti Symphony Orchestra (Sinfonia Lahti)** was founded in 1949 to maintain the traditions of the orchestra established in 1910 by the society Lahti Friends of Music. In recent years the orchestra has developed into one of the most notable in the Nordic countries under the direction of its conductor Osmo Vänskä (chief guest conductor 1985-88, chief conductor since 1988). It has won the renowned Gramophone Award and other international accolades for its recording of the original version of the Sibelius *Violin Concerto* (BIS-CD-500), and the Grand Prix of the Académie Charles Cros (1993) for its recording of the complete score to Sibelius's *Tempest* (BIS-CD-581). As well as playing regularly in symphony concerts, opera performances and recordings, the orchestra has an extensive development programme for children's and youth music.

Sinfonia Lahti presents weekly concerts in the Lahti Concert Hall (architects Heikki and Kaija Siren, 1954) and in the Church of the Cross (Alvar Aalto, 1978); this church is also the venue for all the orchestra's recordings. The orchestra also appears regularly in Helsinki and has performed at numerous festivals including the Helsinki Festival, the Helsinki Biennale (contemporary music) and the Lahti International Organ Week. The orchestra has toured in Germany and France and also performs regularly in St. Petersburg. Future plans include concerts in Sweden (Stockholm New Music) and other European countries.

The Lahti Symphony Orchestra (Sinfonia Lahti) records regularly for BIS. Previous CDs include music by Crusell (BIS-CD-345) and by its composer-in-residence since 1992, Kalevi Aho (BIS-CD-396, 646, 706); a complete recording of Aho's symphonies is in progress. Further CDs contain opera arias with the bass Matti Salminen (BIS-CD-520) and music by Tauno Marttinen (BIS-CD-701). The orchestra's complete edition of Joonas Kokkonen's orchestral music is one of Finland's biggest recording projects (BIS-CD-468, 485, 498, 508 and 528). The orchestra has

also recorded a disc entitled *Finlandia – A Festival of Finnish Music* (BIS-CD-575), and is recording a complete edition of Uno Klami's orchestral music (BIS-CD-656, 676 and 696) and completing BIS's survey of Sibelius's orchestral music (BIS-CD-500, 581, 735, 800 and 815). With these recordings the Lahti Symphony Orchestra has established itself as a major force in the interpretation of Finnish music.

Osmo Vänskä (b. 1953) studied conducting at the Sibelius Academy with Jorma Panula, graduating in 1979. He has also studied privately in London and West Berlin and has taken part in Rafael Kubelík's master class in Lucerne. Osmo Vänskä is also active as a clarinetist.

In 1982 Osmo Vänskä won the international Besançon Competition for young conductors, after which he has conducted the most important orchestras in Finland, Norway and Sweden. His international career has also blossomed rapidly outside the Nordic countries and he has worked for example in France, the United Kingdom, the Netherlands, Czechoslovakia, Estonia and Japan.

As an opera conductor he has appeared at the Savonlinna Opera Festival, at the Royal Opera in Stockholm and at the Finnish National Opera. He assumed the position of principal guest conductor of the Lahti Symphony Orchestra (Sinfonia Lahti) in autumn 1985; in autumn 1988 he took over as artistic director of the same orchestra. From 1993 until 1995 he was chief conductor of the Iceland Symphony Orchestra, and from 1996 he is chief conductor of the BBC Scottish Symphony Orchestra. He records regularly for BIS.

Suomalaisia huilukonserttoja huiluperheen eri soittimilla

Huilu on ehkä suomalaisten nykysäveltäjien eniten suosima puhallininstrumentti. Huilun suosioon ovat vaikuttaneet ne monet etevät kotimaiset ja ulkomaiset huilutaiteilijat, jotka ovat saaneet säveltäjien mielenkiinnon heräämään tähän ilmeikkääseen instrumenttiin ja sen eri variantteihin. 1970-luvulla suomalaista huilumusiikkia kartutti mm. ruotsalaishuiliisti Gunilla von Bahr. Esimerkiksi tämän levyn neljästä konsertosta kolme (muut paitsi Tauno Marttisen konserto) on sävelletty ja omistettu von Bahrille; hänen toivomuksestaan Leonid Bashmakovin ja Einojuhani Rautavaaran konserttojen soolo-osuudessa on käytetty lisäksi huiluperheen kaikkia neljää soitinta, piccoloa, normaalihuilua, alttohuilua ja basso-huilua.

Levyn säveltäjistä vanhin, **Tauno Marttinen** (1912-) kuuluu kaikkein tuoteliimpiin suomalaissäveltäjiin. Marttinen aloitti säveltäjänuransa romantikkona, mutta lehdistökritiikki teilasi hänen varhaistuotantonsa tylästi. Ratkaisun tyyliinsä ongelmiin Marttinen löysi kahdelta taholta — toisaalta 12-sävelteknikasta, jota hän opiskeli Wladimir Vogelín johdolla Asconassa 1958, sekä suomalaisesta mytologiasta, etenkin Kalevalasta. Jo ennen 1960-luvun puoliväliä Marttinen kuitenkin vieraantui dodekafonianiasta ja päätyi vapaatonaaliseen, joskus melkein improvisatoriselta kuulostavaan tyyliin, jossa tarkka motiiviyhteyksien verkko ei ole sävellystyössä enää keskeisintä, ja jossa rytmisesti tarkasti kirjoitetut taitteet rinnastuvat monesti rytmisesti vapaisiin sointipintoihin. Marttisen hyvin nopea ja spontaani sävellystekniikka on mahdollistanut hänelle ennätysmäisen laajan, tällä hetkellä jo yli 300 opusnumeroa käsittävän teosluettelon, johon sisältyy mm. 15 oopperaa, 10 sinfoniaa ja lukuisia konserttoja.

Tauno Marttisen toinen huilukonsertto *Concerto espagnole* op.144 on syntynyt vuonna 1978. Konserton tällä levyllä kuultavassa alkuperäisversiossa solisti vaihtaa instrumenttinsa välistä myös alttohuiluun. Teoksen myöhempi toinen versio (1984; op.144b) on soitettavissa pelkällä normaalihuilulla. Sävellyksen orkesterikokoonpano ei ole kaikkein tavallisin — jousiston lisäksi soittimistoon kuuluu kaksi klarinettia, kaksi fagottia, neljä käyrätorvea, kaksi trumpettia, kolme lyömäsoittajaa, harppu ja cembalo.

Concerto espagnolessa on kolme osaa. *Bolero* alkaa alttohuilukadenssilla, ennen kuin kastanjetit ja viulut esittelevät osalle leimallisen bolero-rytmin. Se katkeaa

osan keskellä olevaan soolokadenssiin, mutta palaa loppupuolella vielä uudestaan. Toinen osa, *Adagio* jakaantuu kahteen pääjaksoon. Alussa vallitsee matalien jousien ja fagottien rauhallisesti etenevä teema, joka siirtyy myös huilulle. Osan jälkipuolisko muodostaa taas jousiston urkupistesoinnin yläpuolella olevasta laajasta, tempoltaan vapaasta huilukadenssista. *Jota*-finaalissa palaa espanjalainen sävy temperamenttisine *jota*-rytmeineen. Teoksen viimeinen soolokadenssi johtaa lopulta lyhyehköön *presto*-taitteeseen, joka päättää teoksen ilomielisellä, raisulla tavalla.

Leonid Bashmakov (1927-) opiskeli sävellystä 1950-luvulla suomalaisen modernismin yhden varhaisen esitaistelijan Aarre Merikannon (1893-1958) johdolla, mutta varsinaisen läpimurtonsa säveltäjänä hän teki vasta 1960-luvulla. Bashmakovin tuotanto assosioituu hengeltään (ei aina kuitenkaan tyyliltään) etenkin Arthur Honeggerin uusklassismiin. Bashmakov on ennen kaikkea instrumentaalisäveltäjä; tosin hänen pääteoksensa on laaja, Lassi Nummen tekstiin sävelletty *Requiem* (1988). Lisäksi hänen tuotantoonsa kuuluu kuusi sinfoniaa, merkittävä baletti *Tumma* (1976) sekä useita konserttoja, joista erityisesti sellokonsertto (1972) ja toinen viulukonsertto (1983) kuuluvat lajeissaan huomionarvoimpiin moderneihin suomalaisiin konserttoihin. Hän on säveltänyt konserttoja myös epätavallisemmille solisti-instrumenteille, kuten uruille, piccolotrumpetille, käyrätorvelle sekä fagotille.

Leonid Bashmakovin huilukonsertto *Impressioni marine* syntyi vuonna 1974. Myös tämän konsertin orkesterikokoonpano on epätavallinen, paljolti Marttisen 2. konsertin instrumentaatiota muistuttava — orkesterin osuus koostuu jousistosta, cembalosta, harpusta ja lyömäsoittimista.

Teoksen hidas ensimmäinen osa *Calmo* alkaa ikään kuin tunnelmaltaan jämmettyneesti, odottavasti, ennen kuin solistin nopeat kulut elävöittävät ja sähköistävät musiikin. Toista osaa *Allegroa* vallitsevat taas ikiliikkujamaiset, nopeat 1/16-kuviot, jotka alussa vuorottelevat bassohuilun ja cembalon välillä; tämä vuorottelu rinnastaa instrumenttien sointivärejä epätavallisesti toisiinsa. Tärkeän sointielementin muodostavat myös harpun ja cembalon yhdessä soittamat soinnut viulujen nopeiden kuvioden ja solistin kuvioden taustalla. Osan lopulla bassohuilun ja cembalon vuorottelu palaa muuntuneena ja laajentuneena.

Rauhallisen kolmannen, *Lento*-osan alussa kuullaan jousiston flageoletti-klusterin säestämä soolokadenssi, ennen kuin osan tempo vakiintuu. *Lento* sisältää

koko konserton pitkälinjaisinta ja espressiivisintä melodiikkaa. Lopussa tunnelma muuttuu hauraammaksi, ja musiikki kuolee piccolon korkeisiin staccatosäveliin. Neljäs osa, *Agitato*, on sävellyksen tanssillisin, ja oikukkain – usein esiintyvänä tahtilajina on 9/8, joka jakaantuu kahden tai kolmen sävelen ryhmiin kaavan 2+2+2+3 mukaisesti. Osan energinen huippukohta raukenee kontrabassojen tritonus-intervalliin f-h, joka aivan lopussa purkautuu pois häipyväksi E-duuri-soinnuksi.

Kun Leonid Bashmakovin konsertossa solisti joutuu jokaisen osan aikana vaihtamaan jatkuvasti instrumentia, **Einojuhani Rautavaara** (1928-) on ratkaissut huiluperheen käytön ongelman toisella tavalla, siten että yksityiset huiluinstrumentit antavat pitempiäaikaisesti persoonallista sointiväriään eri osille. Neliosaisen konserton alussa ja lopussa vallitsevat sekä tavallinen että bassohuili, toisen osan soolo-osuus on kirjoitettu piccololle ja kolmas osa alttahuilulle.

Rautavaara opiskeli sävellystä mm. Aarre Merikannon, Vincent Persichettin, Roger Sessionsin, Aaron Coplandin, Wladimir Vogelien ja Rudolf Petzoldin johdolla. Hänen hyvin monitahoisessa tuotannossaan vuorottelee alusta alkaen kolme päätrendenssiä: perinteen jatkaja ja kehittäjä, modernisti ja konstruktivistisi sekä romantikko ja mystikko. Rautavaaran tyylilliset ja esteettiset vaihdokset olivat oman tyylin etsintävaiheessa 1950- ja 60-luvuilla erittäin jyrkkiä. Esimerkiksi 1960-luvun alun avant-gardekautta seurasi hänellä vaihe, jossa hän hyppäsi ankarasta konstruktivismista suoranaiseen intuitismiin ja yltiöromantiikkaan. Uusimmissa teoksissaan Rautavaara on päätenyt eräänlaiseen postmoderniin sävelkieleen, jossa modernit ja traditionalistisemmat elementit yhdistyvät toisiinsa. Hänen teoksissaan on usein myös ikään kuin irrationaaleja piirteitä, ja tämä taas antaa hänen parhaille, sisällöltään monitahoisille teoksilleen monia ulottuvuuksia.

Rautavaaran laajaan tuotantoon kuuluu mm. 10 oopperaa tai kamarioopperaa, joista kansainvälisesti tunnetuimpia ovat *Thomas* (1984-85), *Vincent* (1985-87) ja *Auringon talo* (1990). Hänen tuotantonsa kaksi muuta keskeistä juonetta koostuu seitsemästä sinfoniasta ja seitsemästä konsertosta. Lisäksi hänellä on runsas ja arvokas vokaali-, kuoro- ja jousiorkesterituotanto, ja hän on säveltänyt runsaasti myös kamari- ja soolosoitinmusiikkia. Rautavaaran kansainvälinen maine on ollut viime vuosina suuressa nousussa, ja hän lukeutuu nykyisin eniten esitettyihin pohjoiseurooppalaisiin nykysäveltäjiin.

Huilukonserttonsa *Dances with the Winds* Rautavaara sävelsi 1974. Teoksen luonne on romanttinen, pehmeästi soiva ja laulava. Aloittava *Andante* on konserton painokkain osa. Se alkaa huilun kadenssimaisella soolorepliikillä, ennen kuin tapahtuu orkesterin sisääntulo väreilevin trillein. Osan keskellä musiikin sävy tummenee kun solisti vaihtaa instrumenttinsa bassohuiluksi. *Sostenuto*-taiteen modaaliset klusterit johtavat solistin viimeiseen laajaan puheenvuoroon, nyt uudestaan normaalihuilulla. Lyhyt toinen osa *Vivace* luo assosiaatioita markkinatunnelmaan; osan merkillistä tunnelmaa voisi verrata tilannekuvaan, jossa eläintenkesyttäjät pienellä piccololla tanssittaa karhua.

Kauniissa kolmannessa osassa *Andante moderatossa* vallitsee kauttaaltaan alttahuilu. Osassa esiintyy selvänä Rautavaaran teoksille eräs tyypillinen muodon rakentamisperiaate, "ärsykekuoto", jossa lähes samanlaisena aika ajoin kertautuva musiikillinen ärsyke vie eteenpäin musiikillista etenemistä ja stimuloi melodiikan kehittymistä. *Andante moderaton* alkupuoliskolla tällaisena ärsykkeenä on alttoviulujen ja sellojen kolmesta lyhyemmästä sävelestä ja yhdestä pitkästä sävelestä koostuva yksinkertainen aihelma, joka toistuu vähän väliä eri tavoin instrumentoituna ja pakottaa siten melodiasa kohti huipennusta ja purkausta. *Allegro-finaalin* alussa ja lopussa vallitsee bassohuilu, kun taas osan keskellä solisti soittaa normaalihuilua. Finaali luo yhteenvetoa koko konserton musiikillisista tapahtumista, osan aikana palaa usein mm. kolmannen osan alun "ärsykemotiivi". Teos päättyy tumman salaperäisesti b-molli-sointuun, jonka yllä soi bassohuilun d-sävel.

Aulis Sallinen (1935-) opiskeli Aarre Merikannon johdolla. Orkesteriteos *Mauer-musik* (1962), joka on sävelletty Berliinin muurille ammutun nuorukaisen muistolle, huipentaa hänen lyhyen modernistisen kautensa. Tämän jälkeen hänen tyylinsä yksinkertaistui ja kehittyi samalla persoonalliseksi, emotionaalisesti puhuttelevaksi, mikä selittää hänen teostensa suosion. Sallinen työskentelee hyvin yksinkertaisin keinovaroin, joita käyttäen hän kykenee kuitenkin luomaan voimakkaita tunnelmia ja sävyjä. Hänen teoksensa ovat usein monotemaattisia, ja hänen motiivisella työskentelytavallaan on monia yhtymäkohtia Sibeliuksen motiiviteknikan kanssa.

Sallinen pääteoksia ovat hänen viisi oopperaansa, jotka kaikki on tuotettu omina produktioinaan myös Suomen ulkopuolella: *Ratsumies* (1973-74), *Punainen viiva* (1976-78), *Kuningas lähtee Ranskaan* (1983), *Kullervo* (1986-88) ja *Palatsi* (1991-

93). Lisäksi hän on säveltänyt seitsemän sinfoniaa, kolme varsinaista konserttoa, viisi jousikvartettoa ja muuta kamari-, vokaali- ja orkesterimusiikkia.

Kamarimusiikki II alttuhuilulle ja jousiorkesterille (op. 41) on syntynyt 1975-76 levy-yhtiö BIS:n tilauksesta. Teos on osa kamarimusiikkien sarjaa, joka alkoi vuonna 1975 pelkälle jousiorkesterille sävelletyllä *Kamarimusiikki I*:llä (op. 38). Sarjan kolmanneksi teokseksi valmistui vuonna 1986 *Kamarimusiikki III* sellolle ja jousiorkesterille op. 58, jolla on alaotsikkona *Donjuanquijoten yölliset tanssit*. Kaikki kamarimusiikit on ajateltu eräänlaisiksi "Gebrauchsmusik"-sävellyksiksi — teokset on soittimellisesti kiitollisesti ja näyttävästi kirjoitettu, eivätkä ne ole esittäjille silti ylenmäärin vaikeita.

Yksiosainen *Kamarimusiikki II* jakaantuu kolmeen pääjaksoon. Ensimmäinen niistä koostuu hyvin yksinkertaisista aineksista — keskeisimmät ovat huilun sivusävelkuviot, jousten kahdesta sävelestä koostuva, suurella septimillä putoava pizzicatoaihe sekä viulujen es:tä ylinousevan oktaavin e:hen kohoava ja tästä taas lähtökohtaan laskeutuva kuvio. Näistä aiheilmista kehkeytyy myöhemmin myös asteikko- ja murtosointumotiiveja. Toinen pääjakso *Poco più lento* etenee erikoislaatuudessa hidastetun masurkan rytmissä. Alttuhuilua säestävät nyt usein joko kahden sordinoidun sooloalttoviulun tai soolosellon duot. Keskijaksossa kehitellään uudestaan myös alkujakson keskeisintä musiikillista materiaalia. Lopulta tempo alkaa vähitellen kiihtyä, kunnes sävellys päättyy scherzomaiseen *Doppio movimento*-jaksoon, joka korostaa samalla teoksessa silloin tällöin aikaisemminkin esiintyneitä burleskimaisia piirteitä.

© **Kalevi Aho 1996**

Petri Alanko opiskeli Jari Sinkkosen johdolla Joensuun konservatoriossa, Mikael Helasvuon johdolla Sibelius-Akatemiassa ja stipendiaattina Freiburgissa, Saksassa. Vuosina 1987 ja 1988 hän oli soolohuilitina Zürichin Oopperan orkesterissa, jonka jälkeen hän siirtyi samaan asemaan Radion sinfoniaorkesterissa. Hän voitti jaetun 1. palkinnon vuoden 1989 kansainvälisessä huilukilpailussa Kobessa, Japanissa ja, ensimmäisenä huilistina 30 vuoteen, 1. palkinnon vuoden 1990 kansainvälisessä ARD kilpailussa, Münchenissä. Alanko on konsertoinut ja esiintynyt laajalti orkestereiden solistina useissa Euroopan maissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa.

Sinfonia Lahti (Lahden kaupunginorkesteri) perustettiin vuonna 1949 vaalien vuonna 1910 toimintansa aloittaneen Lahden Musiikinystävien orkesterin perinteitä. Viime vuosina orkesteri on noussut kapellimestari Osmo Vänskän (päävierailija 1985-88, taiteellinen johtaja 1988-) johdolla yhdeksi Pohjoismaiden merkittävimmistä orkestereista. Kuuluisimpia saavutuksia ovat Sibelius-levytysten Gramophone Award vuonna 1991 (BIS-CD-500/*viulukonserton* alkuperäisversion ensilevytys) ja Grand Prix du Disque vuonna 1993 (BIS-CD-581/*Myrskyn* kokonaislevytys).

Sinfonia Lahti konsertoi Lahden konserttitalossa (arkkitehdit Heikki ja Kaija Siren, 1954) ja Ristinkirkossa (Alvar Aalto, 1978), jossa tehdään kaikki levytykset. Orkesteri esiintyy usein myös Helsingissä ja se on kutsuttu konsertoimaan useille musiikkijuhlille sekä mm. Saksaan, Ranskaan, Ruotsiin ja Venäjälle Pietariin. Tämä on orkesterin kahdeskymmenes BIS-levytys.

Osmo Vänskä (s. 1953) opiskeli orkesterinjohtoa Sibelius-Akatemiassa Jorma Panulan johdolla ja suoritti kapellimestaritutkinnon vuonna 1979. Hän on lisäksi opiskellut yksityisesti Lontoossa ja Länsi-Berliinissä sekä osallistunut Rafael Kubelikin mestarikurssiin Luzernissa. Osmo Vänskä on myös taitava klarinetisti.

Vuonna 1982 Osmo Vänskä voitti Besançonin kansainvälisen nuorten kapellimestarien kilpailun, minkä jälkeen hän on johtanut säännöllisesti Suomen, Norjan ja Ruotsin suurimpia orkestereita. Hänen kansainvälinen uransa on kehittynyt nopeasti myös Skandinavian ulkopuolelle ja hän on työskennellyt mm. Ranskassa, Skotlannissa, Hollannissa, Tšekkoslovakiassa, Virossa ja Japanissa.

Oopperakapellimestarina Osmo Vänskä on esiintynyt Savonlinnan Oopperajuhlilla, Tukholman Kuninkaallisessa Oopperassa ja Suomen Kansallisoopperassa. Sinfonia Lahden päävierailijaksi Osmo Vänskä kutsuttiin syksystä 1985 alkaen ja syksyllä 1988 hän aloitti työnsä orkesterin taiteellisena johtajana. Islannin sinfoniaorkesterin ylikapellimestarina hän oli 1993-1995. Vuodesta 1996 alkaen hän on myös BBC Scottish Symphony Orchestran ylikapellimestari. Vänskä levyttää säännöllisesti BIS levy-yhtiölle.

Finnische Konzerte für die verschiedenen Mitglieder der Flötenfamilie

Die Flöte ist vielleicht das beliebteste Blasinstrument in der modernen finnischen Musik. Zu einem wesentlichen Teil ist dies ein Ergebnis des Wirkens vieler guter finnischer und internationaler Flötisten, die das Interesse der Komponisten für die verschiedenen Formen dieses ausdrucksvollen Instruments erweckt haben. In den 1970er Jahren wurde die finnische Flötenmusik unter anderem von der schwedischen Flötistin Gunilla von Bahr gepflegt. Ihren Wünschen entsprechend sind die Konzerte von Leonid Bashmakov und Einojuhani Rautavaara für sämtliche vier Mitglieder der Flötenfamilie geschrieben — Piccolo, normale Flöte, Altflöte und Baßflöte.

Der älteste auf dieser CD vertretene Komponist, **Tauno Marttinen** (geb. 1912) ist einer der produktivsten finnischen Komponisten. Er begann seine Karriere als romantischer Komponist, aber Pressekritiken griffen sein früheres Musikschaffen heftig an. Marttinen fand die Lösung seiner stilistischen Probleme in zwei Richtungen — in Zwölftonmusik, die er 1958 bei Wladimir Vogel in Ascona studierte, und auch in der finnischen Mythologie, besonders in der *Kalevala* (dem nationalen finnischen Gedichtsepos). Vor Mitte der 1960er Jahre kehrte er aber der Zwölftonmusik den Rücken und gelangte zu einem frei tonalen, manchmal fast improvisatorisch klingender Stil, in welchem das Netz motivischer Verwandtschaften nicht mehr von zentraler Bedeutung für den Kompositionsprozeß ist, und in welchem die rhythmisch exakt notierten Themen mit vielen rhythmisch freien Klanggebilden koexistieren. Marttinens extrem schnelle und spontane Kompositionstechnik ermöglichte es ihm, ein Werkeverzeichnis von großen, sogar rekordmäßigen Ausmaßen zu erzeugen — bis heute mehr als 300 Opuszahlen, darunter 15 Opern, zehn Symphonien und zahlreiche Konerte.

Tauno Marttinens zweites Flötenkonzert, *Concerto espagnole* (sic!), op.144, wurde 1978 komponiert. In der Originalfassung des Stücks (auf dieser CD zu hören) wechselt der Solist zwischen Flöte und Altflöte. In der zweiten Fassung des Werkes (1984, op.144b) wird nur die normale Flöte benötigt. Die Orchesterbesetzung ist nicht ganz konventionell — außer den Streichern werden auch zwei

Klarinetten, zwei Fagotte, vier Hörner, zwei Trompeten, drei Schlagzeuger, Harfe und Cembalo benötigt.

Das *Concerto espagnole* hat drei Sätze. *Bolero* beginnt mit einer Kadenz der Altflöte; dann bringen Kastagnetten und Violinen den charakteristischen Bolero-Rhythmus. Dieser Rhythmus wird während der Solokadenz in der Mitte des Satzes unterbrochen, kehrt aber im Schlußabschnitt zurück. Der zweite Satz, *Adagio*, ist in zwei Hauptabschnitte geteilt. Zunächst ist das ruhig fließende Thema der tieferen Streicher und der Fagotte vorherrschend, und dieser Gedanke wird von der Flöte aufgegriffen. In der zweiten Hälfte des Satzes verwandelt sich die Musik in eine ausgedehnte Flötenkadenz im freien Tempo über einem Orgelpunkt der Streicher. Das Finale, *Jota*, kehrt zum spanischen Ton zurück, mit seinem feurigen Jota-Rhythmus. Die letzte Solokadenz des Werkes führt schließlich zu einer kurzen Prestopassage, die das Konzert auf eine fröhliche, ausgelassene Art beendet.

Leonid Bashmakov (geb. 1927) studierte in den 1950er Jahren Komposition bei einem der ersten Meister des finnischen Modernismus, Aarre Merikanto (1893-1958), aber sein Durchbruch als Komponist erfolgte erst in den 1960er Jahren. Bashmakovs Schaffen kann in seinem Geiste (aber nicht immer stilistisch) besonders mit Arthur Honeggers Neoklassizismus verglichen werden. Bashmakov ist in erster Linie ein Instrumentalkomponist, obwohl sein wichtigstes Werk ein *Requiem* (1988) zu einem Text von Lasse Nummi ist. Sein Schaffen umfaßt auch sechs Symphonien, das bemerkenswerte Ballett *Tumma* („Finsternis“, 1972) und zahlreiche Konzerte, unter denen besonders das *Cellokonzert* (1972) und das *Violinkonzert Nr. 2* (1983) zu den spannendsten modernen finnischen Konzerten gehören. Er komponierte auch Konzerte für seltenere Instrumente wie Orgel, Piccolotrompete, Horn und Fagott.

Leonid Bashmakovs Flötenkonzert *Impressioni marine* wurde 1974 geschrieben. Auch hier ist die Orchesterbesetzung ungewöhnlich. Sie erinnert stark an jene des *zweiten Konzerts* von Marttinen, mit Streichern, Cembalo, Harfe und Schlagzeug.

Der langsame erste Satz des Werkes, *Calmo*, beginnt in gelähmter, erwartungsvoller Stimmung, bevor die schnellen Figuren der Solisten die Musik beleben und elektrifizieren. Der zweite Satz, *Allegro*, wird wieder von schnellen, sich stets bewegenden Sechzehntelfiguren beherrscht, die anfangs zwischen Baßflöte und

Cembalo pendeln, wodurch die ungewöhnlichen Klangfarben der Instrumente zu einander in Kontrast gestellt werden. Weitere wichtige Elemente sind die Akkorde, die von Harfe und Cembalo hinter den schnellen Figurationen der Violinen und des Solisten gespielt werden. Gegen Ende des Satzes kehrt das Pendeln zwischen Baßflöte und Cembalo zurück, diesmal in modifizierter und erweiterter Form.

Am Beginn des friedlichen dritten Satzes, *Lento*, hören wir eine Solokadenz zur Begleitung von Flageolettclustern in den Streichern, wonach das Tempo des Satzes stabiler wird. Dieses *Lento* enthält die ausgedehntesten und ausdrucksvollsten Melodien des Konzertes. Allmählich wird die Atmosphäre zerbrechlicher, und die Musik erlischt auf hohen Staccatotönen des Piccolos. Der vierte Satz, *Agitato*, ist der tänzerischste und kapriziöseste Teil des Werkes – eine häufig vorkommende Taktart ist 9/8, in Gruppen von zwei bzw. drei nach dem Muster 2+2+2+3 aufgeteilt. Der energiemäßige Höhepunkt dieses Satzes versinkt in ein Tritonusintervall der Kontrabässe (F–H), das sich ganz am Schluß in einen vergänglichen E-Dur-Akkord auflöst.

Während der Solist in Leonid Bashmakovs Konzert im Laufe eines jeden Satzes fortwährend die Instrumente wechseln muß, löste **Einojuhani Rautavaara** (geb. 1928) das Problem der Verwendung der gesamten Flötenfamilie auf eine andere Art, indem er jede der Floten ihre persönliche Klangfarbe während einer längeren Zeit vorführen ließ. Im ersten und letzten Satz dieses viersätzigen Konzerts sind die normale Flöte und die Baßflöte vorherrschend, während der Solopart des zweiten Satzes für das Piccolo und jener des dritten Satzes für die Altflöte geschrieben ist.

Unter Rautavaaras Kompositionslehrern können Aarre Merikanto, Vincent Persichetti, Roger Sessions, Aaron Copland, Wladimir Vogel und Rudolf Petzold aufgezählt werden. Am Anfang gab es in seinem äußerst vielseitigen Schaffen drei Haupttendenzen: erstens Fortsetzung und Entwicklung der Traditionen, zweitens Modernismus und Konstruktivismus, schließlich Romantizismus und Mystizismus. Rautavaaras stilistische und ästhetische Wandlungen waren in jener Periode der 1950er und 60er Jahre besonders abrupt, in der er auf der Suche nach seinem eigenen, persönlichen Stil war. Beispielsweise folgte auf seine avantgardistische Periode in den frühen 1960er Jahren eine Phase, in der er von striktem Konstruktivismus zu direkter Intuition und Ultraromantizismus überwechselte. In späteren Werken erreichte Rautavaara einen individuellen, postmodernistischen Komposi-

tionsstil, in welchem moderne und traditionelle Elemente kombiniert werden. Seine Werke enthalten auch häufig irrationelle Züge, welche seinen besten, variiertesten Werken viele Dimensionen schenken.

In Rautavaaras umfangreichem Schaffen finden wir zehn Opern und Kammeropern, darunter international bekannte Werke wie *Thomas* (1984-85), *Vincent* (1986-87) und *Auringon talo* (Das Haus der Sonne; 1990). Die beiden übrigen zentralen Gattungen seines Schaffens sind seine sieben Symphonien und sieben Konzerte. Darüber hinaus schrieb er eine Vielfalt von hochwertigen Stücken für Gesang, Chor und Streichorchester, und große Mengen Solo- und Kammermusik. Rautavaaras internationaler Ruhm ist in den letzten Jahren stark gewachsen, und er ist jetzt einer der am häufigsten aufgeführten nordischen Komponisten.

Rautavaara komponierte sein Flötenkonzert *Dances with the Winds* 1974. Der Charakter des Werkes ist romantisch, sanft und kantabel. Das anfängliche *Andante* ist der wichtigste Teil des Werkes. Es beginnt mit kadenzhaften Soloeinlagen der Flöte, bis das Orchester mit farbenreichen Trillern einsetzt. In der Mitte des Satzes wird der Klang dunkler, indem der Solist sein Instrument gegen eine Baßflöte wechselt. Modale Clusters im *Sostenuto* führen zur letzten größeren Passage des Solisten, diesmal wieder auf der normalen Flöte. Der kurze zweite Satz, *Vivace*, hat etwas wie eine Jahrmarktatmosphäre; die seltsame Stimmung der Musik könnte mit einer Szene verglichen werden, in der ein Tierpfleger mit einem Piccolo einen Bären zum Tanzen bringt.

Die Altflöte herrscht im schönen dritten Satz, *Andante moderato*. In diesem Satz hören wir deutlich ein für Rautavaaras Musik typisches Konstruktionsprinzip, eine „Impulsform“, in welcher ein musikalischer „Impuls“, der hin und wieder in nahezu identischer Form wiederkehrt, die Musik vorwärtsführt und die melodische Entwicklung stimuliert. Am Beginn des *Andante moderato* ist so ein „Impuls“ in den drei kurzen Tönen der Bratschen und Celli zu finden, und in einem schlichten, aus einem einzigen langen Ton bestehenden Motiv, das immer wieder von verschiedenen Instrumenten wiederholt wird, und das die Melodie bis zum Höhepunkt und zur folgenden Auflösung zwingt. Der Beginn und der Schluß des Finales, *Allegro*, werden von der Baßflöte beherrscht, während der Mittelteil des Satzes auf der normalen Flöte gespielt wird. Das Finale ist eine Zusammenfassung aller musikalischer Ereignisse im Konzert, und zu den häufig wiederkehrenden Elementen

gehört das „Impulsmotiv“ vom Beginn des dritten Satzes. Das Werk endet mit einem finsternen, mysteriösen b-moll-Akkord, über dem ein D auf der Baßflöte erklingt.

Aulis Sallinen (geb. 1935) studierte bei Aarre Merikanto. Sein Orchesterwerk *Mauermusik* (1962) zum Gedenken an einen jungen Mann, der an der Berliner Mauer erschossen worden war, krönte seine kurze modernistische Periode. Später wurde sein Stil schlichter und entwickelte sich auch zu etwas Individuellerem, das Gefühlserregungen vermitteln konnte — was die Beliebtheit seiner Werke erklärt. Sallinen arbeitet häufig mit sehr einfachen Mitteln, durch welche er aber imstande ist, kraftvolle Atmosphären und Stimmungen zu gestalten. Seine Werke sind häufig monothematisch, und seine Art, mit Motiven zu arbeiten, hat viele Berührungspunkte mit Sibelius' motivischer Technik.

Sallinens wichtigste Werke sind seine fünf Opern, die alle international gebracht worden sind: *Ratsumies* (Der Reiter, 1973-74), *Punainen viiva* (Der rote Strich, 1976-78), *Kuningas lähtee Ranskaan* (Der König begibt sich nach Frankreich, 1983), *Kullervo* (1986-88) und *Palatsi* (Der Palast, 1991-93). Er schrieb auch sieben Symphonien, drei frühe Konzerte, fünf Streichquartette und andere Kammer-, Vokal- und Orchestermusik.

Chamber Music II für Altflöte und Streichorchester, op. 41, wurde 1975-76 im Auftrage der Schallplattenfirma BIS geschrieben. Das Stück ist Teil einer Serie von Kammermusikwerken, die 1975 mit der *Chamber Music I* für Streichorchester (ohne Soloinstrument, op. 38) begann. Das dritte Werk der Serie, *Chamber Music III* für Cello und Streichorchester, op. 58, mit dem Untertitel *Die nächtlichen Tänze des Don Juanquixote* (BIS-CD-560) wurde 1986 vollendet. Alle diese Kammermusikwerke sind wie eine Art Gebrauchsmusik angelegt — sie sind dankbar zu spielen und eindrucksvoll, ohne allerdings für die Interpreten allzu schwierig zu sein.

Die einsätzige *Chamber Music II* ist in drei Hauptabschnitte geteilt. Der erste von ihnen besteht aus sehr einfachem Material, dessen wichtigste Teile die Nebenfiguren der Flöte, ein aus zwei Tönen (einer fallenden großen Septime) bestehendes Pizzicatomotiv der Streicher, und ein Gedanke der Violinen, die über eine Oktave von Es nach E steigen um dann wieder zuruckzufallen, sind. Aus diesen Motiven entstehen später Skalen- und Arpeggiomotive. Der zweite Hauptabschnitt, *Poco*

più lento, hat einen einzigartigen, langsamen Mazurkarhythmus. Die Altflöte wird hier häufig von einem Duo zweier gedämpfter Bratschen oder Celli begleitet. Auch im Mittelteil wird das hauptsächliche musikalische Material aus dem ersten Hauptabschnitt nochmals verarbeitet. Schließlich beginnt das Tempo, sich zu beschleunigen, bis das Stück mit einem scherzohaften Abschnitt im *Doppio movimento* endet, der auch die burlesken Züge unterstreicht, die früher im Werk gelegentlich zum Vorschein kamen.

© **Kalevi Aho 1996**

Petri Alanko studierte bei Jari Sinkkonen am Konservatorium in Joensuu, bei Mikael Helasvuo an der Sibeliusakademie in Helsinki, und in Freiburg im Breisgau. 1987-88 war er erster Flötist des Zürcher Opernorchesters, wonach er den entsprechenden Posten beim Symphonieorchester des Finnischen Rundfunks übernahm. Beim internationalen Flötenwettbewerb 1989 in Kobe, Japan, erhielt er einen geteilten ersten Preis, und 1990 war er der erste Flötist seit 30 Jahren, der beim internationalen ARD-Wettbewerb in München siegreich hervortrat. Petri Alanko spielte häufig Solokonzerte und erschien als Solist mit Orchestern in Europa, Amerika und Japan.

Das **Symphonieorchester Lahti (Sinfonia Lahti)** wurde 1949 gegründet, um die 1910 von der Gesellschaft der Musikfreunde Lahtis errichteten Traditionen aufrechtzuerhalten. In späteren Jahren entwickelte sich das Orchester unter der Leitung seines Dirigenten Osmo Vänskä (erster Gastdirigent 1985-88, Chefdirigent seit 1988) zu einem der bemerkenswertesten in den skandinavischen Ländern. Für seine Aufnahme der Urfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (BIS-CD-500) erhielt es den berühmten Gramophone Award und andere internationale Auszeichnungen, für die Gesamtaufnahme der Musik von Sibelius' *Sturm* (BIS-CD-581) den Grand Prix der Académie Charles Cros (1993). Neben der regelmäßigen Tätigkeit bei Symphoniekonzerten, Operaufführungen und Aufnahmen hat das Orchester ein umfangreiches Entwicklungsprogramm für Kinder- und Jugendmusik.

Die Sinfonia Lahti spielt wöchentliche Konzerte im Konzerthaus Lahti (Architekten Heikki und Kaija Siren, 1954) und in der Kreuzkirche (Alvar Aalto, 1978), in der auch sämtliche Aufnahmen gemacht wurden. Das Orchester erscheint auch regelmäßig in Helsinki und spielte bei zahlreichen Festivals, darunter dem Helsinki Festival, der Helsinki Biennale (zeitgenössische Musik) und der Interna-

tionalen Orgelwoche in Lahti. Das Orchester unternahm Konzertreisen durch Deutschland und Frankreich und spielt regelmäßig in St. Petersburg. Zu den Plänen für die Zukunft gehören Konzerte in Schweden (Stockholm New Music) und anderen europäischen Ländern.

Das Symphonieorchester Lahti (Sinfonia Lahti) macht regelmäßige Aufnahmen für BIS. Bereits eingespielt wurde Musik von Crusell (BIS-CD-345) und vom Composer-in-residence seit 1992, Kalevi Aho (BIS-CD-396, 646, 706); eine Gesamtaufnahme von Aho's Symphonien wird vorbereitet. Weitere CD:s umfassen Opernarien mit dem Baß Matti Salminen (BIS-CD-520) und Musik von Tauno Marttinen (BIS-CD-701). Die Gesamtausgabe von Joonas Kokkonens Orchestermusik ist eines der größten Schallplattenunternehmen in Finnland (BIS-CD-468, 485, 498, 508 und 528). Das Orchester spielte auch eine CD mit dem Titel *Finlandia – ein Festival finnischer Musik* ein (BIS-CD-575) und ist mit einer Gesamtaufnahme von Uuno Klamis Orchestermusik beschäftigt (BIS-CD-656, 676 und 696), sowie mit dem Abschluß der Gesamtaufnahme von Sibelius' Orchestermusik (BIS-CD-500, 581, 735, 800 und 815). Durch diese Aufnahmen hat sich das Symphonieorchester Lahti als kraftvoller Interpret der finnischen Musik etabliert.

Osmo Vänskä (geb. 1953) studierte Dirigieren an der Sibelius-Akademie unter der Leitung von Jorma Panula und legte 1979 das Dirigierexamen ab. Außerdem hat er Privatunterricht in London und Berlin-West absolviert und an einem Meisterkurs von Rafael Kubelik in Luzern teilgenommen. Osmo Vänskä ist auch ein hervorragender Klarinettist.

1982 war Osmo Vänskä Sieger im internationalen Wettbewerb junger Dirigenten in Besançon, und hiernach hat er regelmäßig in Finnland, Norwegen und Schweden große Orchester geleitet. Seine Karriere hat auch außerhalb Skandinaviens rasche Fortschritte gemacht, so hat er u.a. in Frankreich, Holland, der Tschechoslowakei, Estland und Japan gearbeitet.

Zum ersten Gastdirigenten des Symphonieorchesters Lahti (Sinfonia Lahti) wurde Osmo Vänskä im Herbst 1985 berufen. Im Herbst 1988 wiederum nahm er seine Tätigkeit als künstlerischer Leiter des Orchesters auf. 1993-95 war er auch Chefdirigent des Isländischen Symphonieorchesters, und ab 1996 ist er Chefdirigent des BBC Scottish Symphony Orchestra. Er macht regelmäßig Aufnahmen für BIS.

Concertos finlandais pour les divers membres de la famille des flûtes

La flûte pourrait être la plus en faveur des instruments à vent de la musique finlandaise moderne. Cette popularité est le résultat du travail de plusieurs flûtistes finlandais et internationaux distingués qui ont stimulé l'intérêt des compositeurs pour les diverses formes de cet instrument expressif. Dans les années 1970, la musique finlandaise pour flûte fut entretenue par — entre autres — la flûtiste suédoise Gunilla von Bahr. Des quatre concertos enregistrés sur ce disque, trois (tous sauf celui de Marttinen) furent composés pour Gunilla von Bahr et lui furent dédiés; suivant ses désirs, les parties solos des concertos de Leonid Bashmakov et d'Einojuhani Rautavaara font appel aux quatre membres de la famille des flûtes — la flûte piccolo, la flûte normale, la flûte alto et la flûte basse.

Le plus âgé des compositeurs représentés sur ce CD, **Tauno Marttinen** (né en 1912) est l'un des compositeurs finlandais les plus féconds. Au début de sa carrière, Marttinen suivit la voie d'un compositeur romantique mais les critiques de la presse attaquèrent violemment ses premières œuvres. Marttinen trouva la solution à son problème stylistique en suivant deux directions — celle de la musique dodécaphonique qu'il étudia avec Wladimir Vogel à Ascona en 1958, et celle de la mythologie finlandaise, en particulier celle du *Kalevala* (le poème épique national finlandais). En 1965 cependant, Marttinen avait déjà tourné le dos à la musique dodécaphonique et il en était arrivé à un style de tonalité libre, sonnait parfois presque comme une improvisation, dans lequel le travail de relations motiviques n'est plus au centre du processus de composition et où les thèmes aux rythmes notés avec précision coexistent avec plusieurs niveaux sonores rythmiquement libres. La technique de composition extrêmement rapide et spontanée de Marttinen lui a permis de produire un catalogue d'œuvres aux proportions larges, presque un record — jusqu'à ce jour plus de 300 numéros d'opus incluant 15 opéras, 10 symphonies et de nombreux concertos.

Le second concerto pour flûte de Marttinen, *Concerto espagnole* (sic!) op.144 date de 1978. Dans la version originale de la pièce (entendue sur ce CD), le soliste alterne entre la flûte et la flûte alto. La seconde version de l'œuvre (1984, op.144b) ne fait appel qu'à la flûte normale. Les forces orchestrales requises sortent ici des

limites conventionnelles — aux cordes normales se sont ajoutés deux clarinettes et bassons, quatre cors, trois percussionnistes, harpe et clavecin.

Concerto espagnole compte trois mouvements. *Bolero* commence par une cadence de flûte alto avant que les castagnettes et les violons ne présentent le rythme caractéristique du boléro. Ce rythme est interrompu au cours de la cadence solo dans le milieu du mouvement mais il revient dans le passage final. Le second mouvement, *Adagio*, est divisé en deux sections principales. Le thème doucement coulant des cordes graves et des bassons est d'abord dominant et cette idée est reprise par la flûte. La seconde moitié du mouvement se change en une large cadence pour flûte en tempo libre sur un point d'orgue des cordes. La *Jota* finale revient aux accents espagnols avec son rythme fougueux de *jota*. La dernière cadence solo de l'œuvre mène finalement à un bref passage *Presto* qui donne au concerto une fin débordante de gaieté.

Leonid Bashmakov (né en 1927) a étudié la composition dans les années 1950 avec l'un des premiers enthousiastes du modernisme finlandais, Aarre Merikanto (1893-1958) mais il ne réussit pas à percer comme compositeur avant les années 1960.

L'œuvre de Bashmakov peut être comparé en esprit (mais pas toujours en style) particulièrement avec le néo-classicisme d'Arthur Honegger. Par-dessus tout, Bashmakov est un compositeur instrumental quoique sa principale composition soit un grand *Requiem* (1988) sur un texte de Lasse Nummi. Sa production comprend aussi six symphonies, le remarquable ballet *Tumma* (Le Noir; 1976) et des concertos dont deux, celui pour violoncelle (1972) et no 2 pour violon (1983), se rangent parmi les concertos finlandais modernes les plus fascinants. Il a également composé des concertos pour des instruments solos moins courants tels que l'orgue, la trompette piccolo, le cor et le basson. Le concerto pour flûte *Impressioni marine* fut écrit en 1974. Les forces orchestrales sortent ici aussi de l'ordinaire; elles rappellent beaucoup celles requises par le *Concerto no 2* de Marttinen et consistent en cordes, clavecin, harpe et percussion.

Le premier mouvement lent de l'œuvre, *Calmo*, commence dans un esprit de paralysie et d'attente avant que les traits du soliste n'animent et n'électrifient la musique. Le second mouvement, *Allegro*, est encore une fois dominé par des mouvements rapides de doubles croches en motion constante, alternant d'abord entre la

flûte basse et le clavecin; ce dialogue met en contraste les couleurs tonales inhabituelles des instruments. D'autres éléments importants sont les accords joués par la harpe et le clavecin sous des traits des violons et du soliste. A la fin du mouvement, l'alternance entre la flûte basse et le clavecin revient dans une forme modifiée et étendue. Au début du calme troisième mouvement, *Lento*, nous entendons une cadence solo accompagnée par les clusters et les harmoniques des cordes, après quoi le tempo du mouvement se stabilise un peu. Ce *Lento* renferme les mélodies les plus étendues et les plus expressives du concerto. L'atmosphère devient peu à peu plus fragile et la musique s'éteint sur des notes staccato aiguës au piccolo. Le quatrième mouvement, *Agitato*, est la partie la plus dansante et capricieuse de l'œuvre — le chiffrage est souvent à 9/8 divisé en groupes de deux et trois selon le modèle 2+2+2+3. Le sommet de l'énergie dans ce mouvement se perd dans l'intervalle du triton (fa-si) des contrebasses, intervalle qui, à la toute fin, se dissout en un accord fugace de mi majeur.

Tandis que le soliste dans le concerto de Leonid Bashmakov doit continuellement changer d'instruments au cours de chaque mouvement, **Einojuhani Rautavaara** (né en 1928) a résolu le problème en utilisant différemment l'entière famille des flûtes — il laisse chacune étaler sa couleur tonale pendant un moment prolongé. Les premier et dernier mouvements de cette œuvre en quatre mouvements sont dominés par la flûte normale et la flûte basse tandis que la partie solo du second mouvement est écrite pour piccolo et celle du troisième, pour flûte alto.

Rautavaara a fait ses études de composition avec Aarre Merikanto, Vincent Persichetti, Roger Sessions, Aaron Copland, Wladimir Vogel et Rudolf Petzold entre autres. Dès le début de sa carrière, sa production extrêmement variée oscilla entre trois tendances principales: d'abord dans la poursuite et le développement des traditions; deuxièmement dans le modernisme et le constructivisme; finalement, dans le romantisme et le mysticisme. Les changements stylistiques et esthétiques de Rautavaara furent particulièrement brusques dans les années 1950 et 60 alors qu'il cherchait son style propre. En guise d'exemple, sa période d'avant-garde au début des années 1960 fut suivie d'une phase dans laquelle il passa du constructivisme strict à l'intuition directe et à l'ultra-romantisme. Dans ses œuvres plus récentes, Rautavaara est arrivé à un style de composition postmoderne individuel qui allie des éléments modernes et traditionnels. Ses œuvres renferment aussi

souvent des traits irrationnels qui dotent de plusieurs dimensions ses compositions les meilleures et les plus variées. Parmi la volumineuse production de Rautavaara se trouvent dix opéras et opéras de chambre dont *Thomas* (1984-85), *Vincent* (1986-87) et *Aurinko talo* (La Maison du Soleil; 1990), tous trois de renommée internationale. Les deux autres genres centraux de son œuvre sont représentés par ses sept symphonies et sept concertos. De plus, il a écrit d'abondantes pièces de haute qualité pour voix, chœur et orchestre à cordes et de nombreuses pièces de musique de chambre ou solo. La réputation internationale de Rautavaara s'est beaucoup répandue ces dernières années et il est maintenant l'un des plus souvent joués des compositeurs nordiques contemporains.

Rautavaara composa son concerto pour flûte *Dances with the Winds* en 1974. Le caractère de l'œuvre est romantique, doux et chantant. L'*Andante* introductif est la pièce de résistance du concerto. Il commence par des répliques solo cadentielles à la flûte avant que l'orchestre n'entre avec des trilles colorés. Au milieu du mouvement, la musique s'assombrit quand le soliste passe à la flûte basse. Des clusters modaux, *sostenuto*, mènent au dernier passage majeur du soliste, cette fois de retour sur la flûte normale. L'atmosphère du bref second mouvement, *Vivace*, rappelle celle d'une foire; l'ambiance particulière de la musique peut être comparée à une scène où un dompteur fait danser un ours au son d'un piccolo.

La flûte alto domine tout au long du ravissant troisième mouvement, *Andante moderato*. Ce mouvement révèle un principe de construction typique de la musique de Rautavaara, une "forme d'impulsion" où une "impulsion" musicale, revenant dans une forme presque identique de fois en fois, pousse la musique vers l'avant et stimule le développement mélodique. Au début de l'*Andante moderato*, une telle "impulsion" peut être trouvée dans les trois brèves notes des altos et des violoncelles et dans un simple motif consistant en une seule note longue répétée à intervalles sur des instruments différents; c'est ce motif qui pousse la mélodie vers le sommet et la dissolution qui le suit. Le début et la fin du finale, *Allegro*, sont dominés par la flûte basse tandis que la section centrale du mouvement est jouée sur la flûte normale. Le finale résume tous les événements musicaux du concerto et le "motif d'impulsion" du début du troisième mouvement se trouve parmi les éléments qui apparaissent le plus fréquemment. L'œuvre se termine sur un accord sombre et mystérieux de si bémol mineur sur lequel la flûte basse joue la note ré.

Aulis Sallinen (né en 1935) a étudié avec Aarre Merikanto. Sa pièce pour orchestre *Mauermusik* (1962), composée à la mémoire d'un jeune homme tué d'une balle au mur de Berlin, couronna sa brève période moderniste. Ensuite, son style se simplifia et se développa en quelque chose de plus individuel, capable de communiquer l'émotion — ce qui explique la popularité de ses œuvres. Sallinen travaille souvent à partir de ressources très simples au moyen desquelles il est néanmoins capable de créer des atmosphères et des ambiances remplies d'énergie. Ses œuvres sont souvent monothématiques et son travail avec des motifs a plusieurs points communs avec la technique motivique de Sibelius.

Les principales œuvres de Sallinen sont ses cinq opéras qui ont tous eu des productions internationales: *Ratsumies* (Le Cavalier; 1973-74), *Punainen viiva* (La Ligne rouge; 1976-78), *Kuningas lähtee Ranskaan* (Le Roi s'en va en France; 1983), *Kullervo* (1986-88) et *Palatsi* (Le Palais; 1991-93). Il a aussi écrit sept symphonies, trois concertos de jeunesse, cinq quatuors à cordes et diverses pièces de chambre, vocales et orchestrales.

Chamber Music II pour flûte alto et orchestre à cordes op. 41 fut écrite en 1975-76 à la demande de la compagnie de disques BIS. La pièce fait partie d'une série d'œuvres de musique de chambre commencée en 1975 avec *Chamber music I* pour orchestre à cordes (sans instrument solo) op. 38. La troisième de la série, *Chamber Music III* pour violoncelle et orchestre à cordes op. 58, sous-titrée *Les Danses nocturnes de Don Juanquichotte* (BIS-CD-560), fut terminée en 1986. Toutes ces œuvres de chambre sont conçues comme une sorte de "Gebrauchsmusik" — elles sont agréables à jouer et impressionnantes sans jamais cependant être exceptionnellement difficiles à exécuter.

L'unique mouvement de *Chamber Music II* est divisé en trois sections principales. La première consiste en matériaux très simples — dont les plus importants sont les figures subsidiaires de la flûte, un motif *pizzicato* aux cordes formé de deux notes (une septième majeure descendante) et un thème aux violons couvrant plus d'une octave de mi bémol à mi naturel et retombant ensuite à son point de départ. Ces motifs donnent ensuite naissance à des motifs de gammes et d'arpèges. La seconde section principale, *Poco più lento*, progresse dans un rythme unique de mazurka en mouvement lent. La flûte alto est ici souvent accompagnée par deux altos ou violoncelles avec sourdine. Dans la section du milieu, le matériau musical essentiel du

passage d'ouverture est également redéveloppé. Le tempo finit par s'accélérer jusqu'à ce que la pièce se termine par un passage de scherzo *Doppio movimento* qui souligne aussi les traits burlesques apparus à l'occasion plus tôt dans l'œuvre.

© **Kalevi Aho 1996**

Petri Alanko a étudié avec Jari Sinkkonen au conservatoire de Joensuu, avec Mikael Helasvuo à l'Académie Sibelius à Helsinki ainsi qu'à Fribourg en Allemagne. En 1987 et 1988, il fut première flûte à l'Orchestre de l'Opéra de Zurich, après quoi il remplit les mêmes fonctions à l'Orchestre Symphonique de la Radio Finlandaise. Il gagna le premier prix *ex aequo* au Concours International de Flûte à Kobe au Japon en 1989 et il fut le premier flûtiste depuis 30 ans à gagner le premier prix du concours international ARD à Munich. Alanko a donné des récitals et s'est produit régulièrement comme soliste avec des orchestres en Europe, aux Etats-Unis et au Japon.

L'Orchestre Symphonique de Lahti (Sinfonia Lahti) fut fondé en 1949 pour maintenir les traditions de l'orchestre établies en 1910 par la société "Les amis de la musique de Lahti." Sous la direction de son chef Osmo Vänskä (principal chef invité de 1985-88, chef principal de 1988), l'orchestre est devenu, ces dernières années, l'un des meilleurs des pays nordiques. Il a gagné le célèbre *Gramophone Award* et d'autres distinctions internationales pour son enregistrement de la version originale du *Concerto pour violon* de Sibelius (BIS-CD-500) et le Grand Prix de l'Académie Charles Cros (1993) pour son enregistrement complet de *La Tempête* de Sibelius (BIS-CD-581). En plus de donner des concerts symphoniques, des opéras et de faire des enregistrements, l'orchestre propose un programme intensif de développement destiné à la musique pour enfants et pour les jeunes.

La Sinfonia Lahti présente des concerts hebdomadaires au Concert Hall de Lahti (architectes Heikki et Kaija Siren, 1954) et à l'église de la Croix (Alvar Aalto, 1978); c'est aussi dans cette église que l'orchestre fait tous ses enregistrements. La formation est entendue régulièrement à Helsinki et elle a participé à de nombreux festivals dont le festival d'Helsinki, la Biennale d'Helsinki (musique contemporaine) et la Semaine Internationale d'Orgue de Lahti. L'orchestre a fait des tournées en Allemagne et en France en plus de se présenter régulièrement à Saint-Petersbourg.

Les projets d'avenir incluent des concerts en Suède (Musique Nouvelle de Stockholm) et dans d'autres pays européens.

L'Orchestre Symphonique de Lahti (Sinfonia Lahti) enregistre régulièrement sur étiquette BIS. Ses disques renferment de la musique de Crusell (BIS-CD-345) et de son compositeur résidant depuis 1992, Kalevi Aho (BIS-CD-396, 646, 706); un enregistrement intégral des symphonies de Aho est en cours. D'autres CDs présentent des arias d'opéra avec la basse Matti Salminen (BIS-CD-520) et de la musique de Tauno Marttinen (BIS-CD-701). L'édition complète faite par l'orchestre de la musique orchestrale de Joonas Kokkonen est l'un des plus grands projets du disque de la Finlande (BIS-CD-468, 485, 498, 508 et 528). L'orchestre a aussi enregistré un disque intitulé *Finlandia — A Festival of Finnish Music* (BIS-CD-575) et il enregistre présentement une édition complète de la musique orchestrale d'Uuno Klami (BIS-CD-656, 676 et 696) tout en complétant l'intégrale BIS de la musique orchestrale de Sibelius (BIS-CD-500, 581, 735, 800 et 815). Grâce à ces enregistrements, l'Orchestre Symphonique de Lahti s'est imposé comme autorité dans l'interprétation de la musique finlandaise.

Osmo Vänskä (1953-) a étudié la direction à l'Académie Sibelius avec Jorma Panula et y a obtenu son diplôme en 1979. Il a aussi étudié privément à Londres et à Berlin Ouest et il a pris part au cours de maître de Rafael Kubelík à Lucerne. Osmo Vänskä est également un clarinettiste actif. En 1982, il gagna le concours de Besançon pour jeunes chefs d'orchestre, après quoi il dirigea les principaux orchestres de Finlande, Norvège et Suède. Sa carrière internationale prit rapidement son essor hors du Nord et Vänskä a travaillé en France, aux Pays-Bas, dans l'ancienne Tchécoslovaquie, en Estonie et au Japon entre autres.

Vänskä a dirigé des opéras au Festival d'opéra de Savonlinna, à l'Opéra Royal de Stockholm et à l'Opéra National de Finlande. Il fut le principal chef invité de l'Orchestre Symphonique de Lahti (Sinfonia Lahti) à l'automne 1985 et, trois ans plus tard, il en devenait le directeur artistique. Il fut le chef principal de l'Orchestre Symphonique de l'Islande de 1993 à 1995 et, depuis 1996, il remplit les mêmes fonctions à l'Orchestre Symphonique Ecossais de la BBC. Il enregistre régulièrement sur étiquette BIS.

Recording data: 1995-08-08/11 at the Church of the Cross (Ristinkirkko), Lahti, Finland

Balance engineer/Tonmeister: Ingo Petry

Neumann microphones; Studer mixer; Fostex PD-2 DAT recorder, Stax headphones

Producer: Ingo Petry

Digital editing: Stephan Reh

Cover text: © Kalevi Aho 1996

English translation: Andrew Barnett

German translation: Julius Wender

French translation: Arlette Lemieux-Chené

Front cover: Hugo Simberg: *Wind blowing (Tuuli puhaltaa)*, 1897, watercolour and gouache,

Museet för finländsk konst, Ateneum, Helsinki.

Photo: Centralarkivet för bildkonst / Antti Kuivalainen

Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.

Colour origination: Studio 90 Ltd., Leeds, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

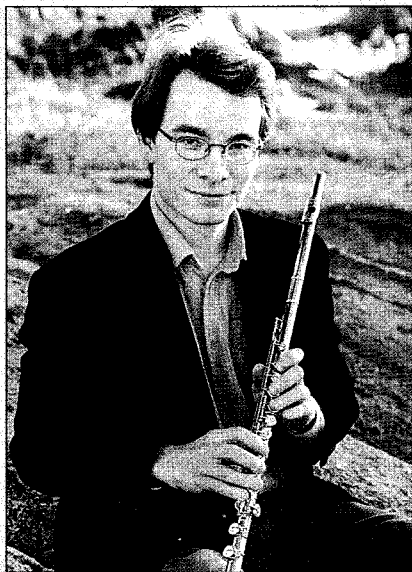
info@bis.se www.bis.se

© & © 1995 & 1996, BIS Records AB

Sinfonia Lahti has been supported in this recording project by ESEK

**This recording was produced with support from the
Foundation for the Promotion of Finnish Music (LUSES).**

Petri Alanko

Osmo Vänskä

Photo: © Soile Siltanen